

На основі тісних залежностей між морфометричними параметрами крон та основними лісівничо-таксаційними показниками насаджень можна розробити програми управління ростом чорновільхових деревостанів за товщиною стовбурів для кожної конкретної ділянки. Такі програми можна було б застосувати до будь-якого чорновільхового деревостану незалежно від його попереднього розвитку, тобто вони є зорієнтованими на конкретний стан кожного деревостану.

## Література

1. **Анучин Н.П.** Лесная таксация. – М. : Изд-во "Лесн. пром-сть", 1982. – 552 с.
2. **Горошко М.П., Гриник Г.Г.** Залежність між біометричними параметрами крони та об'ємоутворюючими показниками для дерев ялиці білої у змішаних ялицевих насадженнях Бескидів // Науковий вісник УкрДЛТУ : Проблеми та перспективи розвитку лісового господарства. – Львів : УкрДЛТУ. – 1998. – Вип. 9.2. – С. 127-129.
3. **Горошко М.П., Гриник Г.Г.** Особливості будови змішаних деревостанів ялиці білої за морфологічними ознаками намету в Бескидах // Науковий вісник УкрДЛТУ : Проблеми та перспективи розвитку лісового господарства. – Львів : УкрДЛТУ. – 1998. – Вип. 9.2. – С. 123-126.
4. **Зеленський А.М.** Зв'язок приросту дерев смерекових молодняків західного лісостепу з розмірами крон // Науковий вісник УкрДЛТУ : Проблеми та перспективи розвитку лісового господарства. – Львів : УкрДЛТУ. – 1998. – Вип. 9.2. – С. 141-142.
5. **Ільків І.С.** Оцінка показників простору росту і динаміки поверхні намету букових лісостанів Бескидів // Науковий вісник УкрДЛТУ : Проблеми та перспективи розвитку лісового господарства. – Львів : УкрДЛТУ. – 1998. – Вип. 9.2. – С. 143-146.
6. **Ільків І.С.** Оцінка форми та параметрів крон дерев : методичні поради. – Львів : УкрДЛТУ, 1997. – 26 с.
7. **Каганяк Ю.Й.** Біометрія показників крон дерев дуба північного та її використання при оцінці запасу // Науковий вісник УкрДЛТУ : Проблеми та перспективи розвитку лісового господарства. – Львів : УкрДЛТУ. – 1998. – Вип. 9.2. – С. 147-150.
8. **Комплексное лесохозяйственное районирование** Украины и Молдавии / под ред. С.А. Генсирюка. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1981. – 360 с.
9. **Самойлович Г.Г.** Таксация пологих насаждений // Лесная таксация. – Л. : Изд-во "ЛТА", 1968. – С. 47-100.
10. **Цурик Є.І.** Таксаційні ознаки й будова насаджень : навч. посіб. – Львів : УкрДЛТУ, 2001. – 362 с.
11. **Spiecker H.** Zur Steuerung des Dickenwachstums und der Astreinigung von Trauben- und Stieleichen // Schriftenreihe der Landesforstverwaltung Baden-Württemberg. – 1991. – Band 72. – 155 S.

УДК 635.925.(09)(477.46)

*Доц. Л.П. Іщук, канд. біол. наук;*

*доц. Н.П. Голуб, канд. біол. наук – Уманський ДАУ*

## ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЕВНИХ І КУЩОВИХ НАСАДЖЕНЬ ТЕРИТОРІЇ УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Викладено історію створення зелених насаджень на території Уманського державного аграрного університету. Встановлено, що на території навчального закладу зростає 137 видів дерев, кущів і ліан, з них 112 видів відзначаються високими декоративними ознаками.

**Ключові слова:** декоративні види, розсадник, зелені насадження.

*Assoc. prof. L.P. Ishchuk; assoc. prof. N.P. Golub – Uman state agrarian university*

### **The story of formation and current state of woody and shrubby plantations on the campus of Uman state agrarian university**

A story of the creation of green plantations on the territory of Uman state agrarian university was presented in the paper. It has been determined that there are 137 species of trees, shrubs and lianas on the campus, including 112 species which have high ornamental properties.

**Keywords:** ornamental species, a nursery, green plantations.

У сучасних екологічних умовах особливої актуальності набуває проблема оптимізації навколишнього середовища. Вирішення цієї проблеми передбачає створення різнопланових зелених насаджень, складовою частиною яких є дерева, кущі та ліани. З метою забезпечення різноманітності садово-паркових композицій потрібно широко використовувати інтродуковані та аборигенні види декоративних рослин. Провідну роль у збереженні та відтворенні видового різноманіття садово-паркових ландшафтів відіграє Уманський державний аграрний університет (УДАУ).

Метою роботи було вивчення історії формування та встановлення таксономічного складу зелених насаджень території УДАУ. Дослідження здійснювали на території навчального закладу у 2004-2009 рр. маршрутним, стаціонарним і порівняльно-морфологічним методами. Назви дерев, кущів та ліан наведено за "Определителем высших растений Украины" [7], українські та латинські назви інтродукованих видів – за "Дендрофлорою України" [3, 4].

Історія озеленення території Уманського державного аграрного університету тісно переплітається з будівництвом і розвитком Національного дендрологічного парку "Софіївка" НАН України, який цілковито підпорядковувався навчальному закладу і був його навчальною базою протягом 1859-1929 рр. І тепер територія УДАУ залишається охоронною зоною парку.

Будівництво парку "Софіївки" розпочалося у 1796 р. на місці узлісся природної діброви. З північної сторони до парку прилягав Греків ліс, який у 1863-1901 рр. належав училищу, а згодом – місту. У поемі С. Трембецького "Софіївка" [11] вказано, що територія, де будувався парк, була безлісою, там поодинокі траплялися груші (*Pyrus* L.) і верби (*Salix* L.). Дном балки протікав невеликий струмок Багно, який пізніше перейменували у р. Кам'янку. Під час будівництва парку використовували як місцеві види дерев і чагарників, так і екзоти. У цей період з Тульчина до Умані було завезено багато саджанців тополі пірамідальної (*Populus pyramidalis* Roz.) і дереви звичайної (*Lycium barbatum* L.), а із Дашівського саду – верби вавилонської (*Salix babylonica* L.). Навесні 1799 р. було завершено посадку аборигенних видів дерев, хоча екзоти ще продовжували завозити із-за кордону [2].

Упродовж 1836-1859 рр. "Софіївка" підпорядковувалася управлінню військових поселень. Згідно із заповітом російського царя Миколи I від 1831 р. з доповненнями 1836 р., став очевидним факт дарування "Софіївки" російським імператором своїй дружині імператриці Олександрі Федорівні. Тому сад отримав назву "Уманський Царицин сад" [12]. Згідно з царським указом від 30 вересня 1859 р. парк передали Головному училищу садівництва, для прак-

тичної навчальної бази якого в Одесі були несприятливі кліматичні умови. У цьому ж наказі зазначено про перейменування "Софіївки" в "Уманський сад Головного училища садівництва". Другого вересня 1859 р. училище було переведене до м. Умані. Одразу після переведення училища з Одеси до Умані в "Царициному саду" було закладено маточні плодові сади, розсадники плодівих і декоративних дерев та кущів, розширено культури городніх і парникових рослин [10].

При училищі було відкрито нижче відділення для садівників-практиків з дворічним терміном навчання. У 1865 р. загальна площа земель училища становила близько 237 десятин [2]. Згідно з планом 1855 р., на території теперішнього учгоспу з боку Нової Умані було закладено сад шовковиць. Вгорі на території теперішньої вул. Глібка вирощували тютюн. Над Верхнім ставом були розбито навчальні садові та городні ділянки.

З початком розбудови нових корпусів було створено декілька зелених рекреацій. Перші насадження між корпусами навчального закладу датують 1859 р і створено за проектом старшого інженера департаменту сільського господарства архітектора М.Н. Маркова. Деякі рослини були завезені співробітниками училища під час його переведення з Одеси до Умані, зокрема вважають, що так потрапив сюди стифнолобіум японський (*Styphnolobium japonica* L.), який і тепер росте перед корпусом бібліотеки. На фото початку ХХ ст., що зберігається в музеї УДАУ, добре видно, що дерева порівняно молоді, віком 30-40 років. Перед бібліотекою і корпусом № 3 з давніх насаджень збереглися кілька екземплярів липи серцелистої (*Tilia cordata* Mill.), в'язу гладкого (*Ulmus laevis* Pall.), а також ялина європейська (*Picea abies* (L.) Karst.).

Згодом училище очолив відомий вчений-ботанік, член-кореспондент Російської академії наук, педагог і громадський діяч М.І. Анненков (1819-1889 рр.). У 1863 р. він заклав хвойний розсадник, де вперше в озеленення м. Умані було введено сосну кримську (*Pinus pallasiana* D. Don). До нашого часу на місці розсадника залишилися понад два десятки дерев. Насадження сосни кримської на території вузу також датують 1890-1891 рр. Від колишніх насаджень збереглось сторічне дерево дуба звичайного (*Quercus robur* L.), яке знаходиться зліва від головних воріт УДАУ.

У 1868 р. відбулась реорганізація училища в Уманське середнє училище землеробства і садівництва. Його програма стала такою ж, як і в інших землеробських училищах, але збереглась спеціальність садівника. Курс декоративного садівництва вивчали вже як додаткову дисципліну і він поступово став зникати серед предметів землеробського циклу. Відділ декоративного садівництва мав парк і запас землі для розвитку навчальної бази, але по суті був залишений без теоретичної підготовки.

У 1885 р. в училищі під керівництвом фізика В. Поггенполя було відкрито метеорологічну станцію, яка і тепер продовжує свою роботу. Розпочались фенологічні спостереження над 126 видами дерев і кущів та 450 видами трав'яних рослин. Його дані були матеріалом для створення квіткових календарів [8].

З квітня 1885 р. до січня 1892 р. в училищі викладав спеціальні предмети із садівництва і завідував парком В.В. Пашкевич. Під його керівництвом у 1890-1891 рр. на території "Царициного саду" було закладено арборетум на площі близько 2 га у пейзажному стилі, який увійшов в історію парку під назвою Англійський парк (тепер арборетум ім. В.В. Пашкевича).

Вважають, що під керівництвом В.В. Пашкевича по вул. Глібка (до 1980 р. вул. Агрономічна) було висаджено дворядну алею груші сорту 'Глек' подільської народної селекції, а біля корпусу № 3 висаджено ялини та сосни. У цей період в Умані розпочалися дослідження з інтродукції і місто перетворилося у центр інтродукції деревних рослин у Правобережному Лісостепу України [2].

На той час асортимент верб "Царициного саду" був представлений 160 таксонами. Частина їх (13 сортів) були отримані з Петровської школи у 1886 р. У 1894 р. було виписано 105 сортів із Німеччини і майже 50 сортів подарувала Уманському училищу Петровська академія. Така колекція потребувала облаштування великого арборетуму, де можна було б висадити велику кількість сортів деревних і кущових рослин, однак верби займали невелику ділянку і вирощувалися у невеликій кількості. У "Царициному саду" був квартал верб, які використовувалися для виготовлення кошиків, упаковки тюків, підв'язування рослин – верба пурпурова (*Salix purpurea* L.), в. прутковидна (*S. viminalis* L.), в. тритичинкова (*S. triandra* L.), в. гостролиста (*S. acutifolia* Willd.), в. козяча (*S. caprea* L.) [10]. Поступово створювали колекції інших деревних видів (дуба із 75 сортів і клена із 115 сортів).

Вирощені сіянці лісових і декоративних дерев та кущів продавалися і частково використовувалися для поповнення кварталів декоративних розсадників, у яких готували широкий асортимент садивного матеріалу для посадки в "Царициному саду". Розсадник був навчальною базою, пунктом акліматизації різних видів і сортів рослин, а також центром розмноження аборигенних та інтродукованих видів, різновидів і форм [10].

Навчальний лісовий розсадник на той час займав площу 788 квадратних сажнів із насіннєвими грядками і 701 кв. саж. були зайняті шкількою. У 1896 р. на лісовому розсаднику було посіяно 22000 жолудів дуба, висаджено у шкільку на культурну площу до 21000 однорічних саджанців дуба, ясена і береста, до 3000 трирічних дубків, до 800 шт. 4-річних сосен і ялин із грудкою. Лісовий розсадник цілковито забезпечував садивним матеріалом парк [6].

У 90-ті роки XIX ст. було висаджено ялину колючу (*Picea pungens* Engelm.) та робінію звичайну (*Robinia pseudoacacia* L.).

Упродовж 1885-1905 рр. в училищі було виконано значну роботу із розширення колекцій плодових та декоративних рослин і вирощування садивного матеріалу для посадок у парку, а також для продажу. Садивний матеріал із розсадників Уманського училища садівництва і землеробства постачали у найвіддаленіші куточки царської Росії. У "Каталозі Уманського Царициного саду" [5] пропонували живці і саджанці 646 видів фруктових і ягідних порід 16 родів і 430 видів та форм декоративних дерев, кущів і ліан та 9 видів підщеп для прищеплювання культурних сортів. Зокрема, пропонувалися живці

36 родів декоративних дерев, кущів і витких рослин, зокрема 70 таксонів кленів (*Acer* L.), 150 верби (*Salix* L.), 10 акації (*Robinia* L.), 15 ясена (*Fraxinus* L.), 25 дуба (*Quercus* L.), по 5 глоду (*Crataegus* L.), таволги (*Spiraea* L.) та бузини (*Sambucus* L.). У цьому ж каталозі пропонують живці стифнолобіуму японського (*Sophora japonica*), гледичії колючої (*Gleditschia triacanthos* L.), місяцenasінника даурського (*Menispermum dachuricum* DC), обвійника (*Periploca graeca* L.) і дванадцять таксонів ломиносу (*Clematis* L.). Також пропонували саджанці платану східного (*Platanus orientalis* L.), гіркокаштану звичайного (*Aesculus hippocastanum* L.), айланту найвищого (*Ailanthus altissima* (Mill) Swingle), бундука дводомного (*Gymnocladus dioica* (L.) C. Koch.), форзиції плакучої (*Forsythia suspensa* (Thunb.) Vahl), клокички трьохлопатевої (*Staphylea trifolia* L.), к. трьохлистої (*S. pinnata* L.), сніжноягідника прирічкового (*Symphoricarpus rivularis* Suksdorf), бирючини звичайної (*Ligustrum vulgare* L.), садового жасмину звичайного (*Philadelphus coronarius* L.), міхурника деревовидного (*Colutea arborescens* L.), зіноваті руської (*Cytisus ruthenicus* Fisch. ex Woloszes), багато видів та форм каркасу (*Celtis* L.), тополі (*Populus* L.), сумаху (*Rhus* L.), горобини (*Sorbus* L.), черемхи (*Padus* Mill.), бузку (*Syringa* L.), калини (*Viburnum* L.), дерену (*Cornus* L.), барбарису (*Berberis* L.), церцису (*Cercis* L.). Асортимент хвойних і вічнозелених саджанців був представлений самшитом вічнозеленим (*Buxus sempervirens* L.), магонією падуболистою (*Mahonia aquifolium* Nutt.), модриною європейською (*Larix europaea* DC), ялиною колючою (*Picea pungens*), ялівцем звичайним (*Juniperus communis* L.) я. козачим (*J. sabina* L.), я. віргінським (*J. virginiana* L.) сосною Веймута (*Pinus strobus* L.), с. австрійською або чорною (*P. austriaca* Hull.), с. звичайною (*Pinus sylvestris*), туєю західною (*Thuja occidentalis* L.), т. східною (*T. orientalis* L.), тамариксом чотиритичинковим (*Tamarix tetrandra* Pall. ex Bieb.).

18 лютого 1903 р. відбулась реорганізація училища землеробства і садівництва в Уманське середнє училище садівництва і землеробства.

На місці господарства теперішньої кафедри механізації почали закладати розсадники городніх культур, а на місці нинішнього голландського саду заклали декоративний розсадник. Він складався з двох відділень – хвойного (близько 1/2 десятини) і листяного (2¼ десятини). Обидва відділення були розбиті на ділянки по 180 кв. саж. Під хвойний розсадник було відведено ділянку у захищеному пониженому місці біля Верхнього ставу. Станом на 1 січня 1910 р. на хвойній частині розсадника було 5800 дерев без врахування маточного кварталу і посівних гряд. Листяний розсадник займав північно-східну частину "Царициного саду". Із північно-східної сторони він був захищений алеєю із кримської сосни, а понижені ділянки були зайняті грядками для живцювання і відсадків. У листяному розсаднику, без врахування маточних кварталів і посівних гряд, знаходилося 13300 дерев [10]. До наших днів на цих ділянках збереглися 100-річні дерева ялини колючої (*Picea pungens*), гіркокаштану звичайного (*Aesculus hippocastanum* L.) та тополі чорної (*Populus nigra* L.).

За Постановою Раднаркому 5 лютого 1921 р. училище було реорганізоване в Уманський агротехнікум з правами вищої школи, який мав два факультети – садівництва та рільництва і два нижчі освітні підрозділи – сад-

профшколу і агропрофшколу для підготовки садівників і агрономів. Саме в цей час було організовано кафедру декоративного садівництва. У 1925 р. площа паркового господарства разом з усіма насадженнями, дорогами, площами, луками і ставками становила 129,7 га.

У 1927 р. було опубліковано статтю С. Бонецького "Деревні та чагарникові породи парку III Інтернаціоналу (кол. Софіївка) в Умані", в якій автор вказує, що у парку вирощували 494 види, форми і сорти деревних декоративних рослин, зокрема 5 видів і 54 сорти троянд, 46 видів і форм хвойних рослин і 399 видів і форм листяних дерев та кущів [1]. З 18 травня 1929 р. "Сад ім. III-го Інтернаціоналу" проголошують заповідником і виводять із підпорядкування навчального закладу, залишаючи при ньому оранжереї та теплиці [2].

Постановою Раднаркому України 3 листопада 1929 р. політехнікум реорганізовано в Уманський сільськогосподарський інститут із садовим та рільничим факультетами. У цей час на території навчального закладу було висаджено солітерні насадження горбини проміжної (*Sorbus intermedia* (Echr.) Pers.) та закладено гіркокаштанову алею, якою починається вул. Глібка.

Після Великої вітчизняної війни було закладено формовий плодовий сад за корпусом № 3, останню реконструкцію якого здійснено після 2000 р.

У 1950-х роках розпочали роботу із селекції та агротехніки тополь під керівництвом кандидата сільськогосподарських наук М.І. Бондаренка, яка мала великий практичний інтерес. Завдяки швидкому росту тополь їх розведенням зацікавилися лісгосподарські організації. Було виведено низку пірамідальних форм тополі з господарсько-цінними властивостями, розроблено метод насінневого розмноження тополі. М.І. Бондаренко була вивів тополю сріблясту ф. 'пірамідальна'. Однак, тепер жодного дерева цієї тополі на території УДАУ немає. Паралельно виконували роботу з вивчення верб і їхнього насінневого розмноження, було виведено сім декоративних форм горобини, які використовувалися в озелененні.

Станом на 1957 р. у декоративному розсаднику навчального господарства інституту були порівняно рідкісні для УРСР види деревних рослин, зокрема, гінкго дволопатеве (*Ginkgo biloba* L.), тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipiferum* L.), бархат амурський (*Phellodendron amurense* Rupr.), каштан їстівний (*Castanea sativa* Mill.), сосна Веймутова (*Pinus strobus* L.).

Із декоративного розсадника для озеленення міст і сіл за рік відпускали понад 90 тис. штук сіянців і саджанців, представлених 70 видами. Із красивоквітучих кущів попитом користувалися представники родів таволга, жимолость, бирючина, кизильник, садовий жасмин, бузок, форзиція, дейція. На той час вирощували 50 сортів троянд, по 4 сорти горобини та ясена, 3 сорти клена й один сорт глоду та ін. [9].

У 1958 р. згідно з постановою Черкаської обласної Ради дендрологічному парку "Софіївка" виділено 9,5 га землі за рахунок території Уманського сільськогосподарського інституту, на якій знаходився декоративний розсадник. Багато видів збереглося на цій ділянці дотепер, зокрема, карія pekan (*Carya pecan* (Marsh.) Engl. et Graebn.), каркас західний (*Celtis occidentalis* L.),

береза вишнева (*Betula lenta* L.), горобина проміжна, липа серцелиста, стифнолобіум японський, айлант найвищий та ін.

На дні Грекової балки, що тепер прилягає до господарської зони дендропарку, до 1957 р. була дослідна ділянка декоративного розсадника Уманського сільськогосподарського інституту. Від насаджень того часу також залишилось багато екзотів, зокрема, граб кавказький (*Carpinus caucasica* A. Grossh.), дуб звичайний ф. 'Пірамідальна' (*Quercus robur* 'Piramidalis'), горіх сірий (*Juglans cinerea* L.), горіх чорний (*J. nigra* L.), глід м'якоопушений (*Crataegus submollis* Sarg.) [2].

У 60-х рр. XX ст. на головній алеї насадження тополі пірамідальної були замінені ліщиною ведмежою (*Corylus colurna* L.). У цей час було висаджено модрина європейська (*Larix decidua* Mill.) перед початком алеї навпроти корпусу № 4. У кінці 1970-х років було висаджено три екземпляри ялини колючої, самшит вічнозелений, каштан їстівний та ряд із грецьких горіхів.

До 1980 р. біля корпусів УДАУ всі декоративні композиції були обсажені кизильником чорноплідним (*Cotoneaster melanocarpus* Fisch. et Btytt.), самшитом вічнозеленим і бирючиною звичайною у вигляді живоплотів до 1 м заввишки, які регулярно обрізували. У 1980 р. студенти Львівського лісотехнічного університету здійснили реконструкцію цих насаджень. Живоплоти були знищені, а на місці композицій зробили газони, які обсадили деревами липи серцелистої. Перед корпусом бібліотеки під час реконструкції було висаджено яловець віргінський, садовий жасмин звичайний, форзицію плакучу. З давніших насаджень збереглась черемха пізня (*Padus serotina* (Ehrh.) Agardh.) та робінія новомексиканська (*Robinia neo-mexicana* Gray).

На початку 80-х рр. XX ст. перед корпусом № 1 було посаджено тую західну ф. колоноподібна (*Thuja occidentalis* 'Columna'), дуб Комарова, отриманий внаслідок схрещування д. великопилякового з д. білим (*Quercus macrocarpa* × *Q. alba*) і тис ягідний (*Taxus baccata* L.), а навпроти корпусу № 3 – псевдоцугу тисолисту (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco).

З нагоди 150-річчя Уманського сільськогосподарського інституту було посаджено бук східний (*Fagus orietialis* Lipsky), б. лісовий ф. 'червонолиста' (*F. sylvatica* 'Atropunicea'), б. лісовий ф. 'розсіченолиста' (*F. sylvatica* 'Asplenifolia'), б. лісовий ф. 'плакуча' (*Fagus sylvatica* 'Pendula') і ялина сиза ф. конічна карликова (*Picea glauca* (Moench.) Voss. 'Conica').

Таким чином, на території УДАУ здійснено кілька реконструкцій зелених насаджень. Тому доцільно було виконати інвентаризацію деревних і кущових насаджень території навчального закладу. Ми встановили, що на території УДАУ зростає 137 видів дерев, кущів і ліан, з них 112 видів відзначаються високими декоративними ознаками. Вони належать до двох відділів (*Pinophyta*, *Magnoliophyta*), трьох класів (*Ginkgopsida*, *Pinopsida*, *Magnoliopsida*), 29 порядків, 39 родин і 76 родів [1]. Співвідношення між кількістю видів *Pinophyta* (12,5 %) і *Magnoliophyta* (87,5 %) становить 1:7.

Найбільшим видовим багатством характеризуються родини *Rosaceae* (24 види, 21,4 %), *Caprifoliaceae* (8 видів, 7,1 %), *Pinaceae* (7 видів, 6,3 %),

*Fabaceae* і *Oleaceae* (по 6 видів, 5,4 %), найменшим – *Ulmaceae*, *Actinidiaceae*, *Tiliaceae*, *Celastraceae*, *Bignoniaceae* (по 2 види, 1,8 %). Більше половини родин (51,3 % від загальної кількості) представлені лише одним видом.

Аналіз деревних і кущових насаджень на родовому рівні свідчить про переважання родів, представлених одним видом. Вони становлять 67,1 % від загальної їх кількості. Шістнадцять родів (21,1 %) містять по два види, шість родів (7,9 %) – по три види і лише три роди – *Spiraea*, *Acer* і *Juniperus* – містять по чотири види.

Встановлено, що серед декоративних дерев, кущів і ліан переважають інтродуковані види, які становлять 72,3 % від загальної кількості. За походженням переважають далекосхідні та північноамериканські види.

Виконане дослідження є лише першим етапом роботи, спрямованої на вивчення зелених насаджень УДАУ. Наступним завданням має бути інвентаризація декоративних трав'яних рослин.

## Література

1. Голуб Н.П. Декоративні рослини Уманського державного аграрного університету. Древа, кущі, ліани / Голуб Н.П., Іщук Л.П., Величко Ю.А. – Умань : Вид-во ВІЗАВІ (СПД Сочінський), 2009. – 207 с.
2. Дендрологічний парк "Софіївка": 200 років / [І.С. Косенко, Г.Ю. Храбан, В.В. Мітін, В.Ф. Гарбуз]. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1996. – 188 с.
3. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані древа й кущі. Голонасінні. Довідник / [Кохно М.А., Гордієнко В.І., Захаренко Г.С. та ін.] / за ред. М.А. Кохна, С.І. Кузнецова. – К. : Вид-во "Вища шк.", 2001. – 207 с.
4. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані древа і кущі. Покритонасінні. Частина I. : довідник / [Кохно М.А., Пархоменко Л.І., Зарубенко А.У. та ін.] / за ред. М.А. Кохна. – К. : Вид-во "Фітосоціоцентр", 2002. – 448 с.
5. Каталог дерев'язь и кустарников Уманского Царицына сада на 1905 г. – Умань, 1905. – № 11-А. – 50 с.
6. Львов В. Краткое описание лесного хозяйства Уманского училища земледелия и садоводства / В. Львов // Уманское училище земледелия и садоводства на Киевской сельскохозяйственной и промышленной выставке в 1897 году: Объяснительный каталог экспонатов училища. – К., 1897. – С. 226—234.
7. Определитель высших растений Украины / [Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др.]. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1987. – 548 с.
8. Поггенполь В.А. Фенологічні спостереження, проваджені протягом 22 років (з 1886 по 1907) в Умані на Київщині / В.А. Поггенполь // Журн. геол-геогр. циклу ВУАН. – 1933. 4 (8). – С. 85-96.
9. Уманский сельскохозяйственный ин-т : монографический очерк / [Н. Делеменчук, С. Рубин, С. Бугай, И. Демченко и др.]. – Черкасы, 1957. – 67 с.
10. Уманское училище земледелия и садоводства на Киевской сельскохозяйственной и промышленной выставке в 1897 году: объяснительный каталог экспонатов училища. – К., 1897. – 52 с.
11. Trembecki S. Sophiowka Poeme polonais, traduit vers francais par le comte de Lagarde/ Trembecki S. – Vienne, 1815. – 12 s.
12. Vilichenko M.N. A gift to the Empress – The lost monuments of Sofievka Park, also known as Tsaritsyn Garden // Prussian Gardens in Europe: 300 Years of Garden History: Published by the Prussian Palaces and Garden Foundation Berlin-Brandenburg (SPSG) in association with ICOMOS/ IFLA for the international conference from 4-6 October 2007 at Sanssouci, Potsdam. – Edition Leipzig, 2007. – S. 92–93.